

[Document::Title]

Tillhandahållande av FSMP till personer utanför sjukhus i Östergötland

Det finns personer både i hälso- och sjukvård samt kommunal omsorg som är i behov av FSMP, Food for Special Medical Purposes. Denna riktlinje vänder sig till personal som ger nutritionsvård inom Region Östergötland och Östergötlands 13 kommuner inklusive privata utförare. Dokumentet gäller förskrivning av FSMP till barn, vuxna och äldre. Syfte är en jämlik vård med lika arbetssätt.

FSMP räknas som livsmedel och används till personer med olika sjukdomar och tillstånd som kräver speciell kost där andra nutritionsåtgärder inte är tillräckliga. Näringsdrycker är en typ av FSMP och kan behövas när undernäring ska förebyggas eller behandlas. Parenteral nutrition (alla former av nutritionsstöd till blodbanan) räknas som läkemedel.

Enligt Socialstyrelsen kan livsmedel förskrivas till en person som har särskilt behov av näringstillskott. Det finns inga särskilda regler för vem som får förskriva livsmedel. Det är ofta verksamhetschefen eller den arbetsledande chefen som fördelar arbetsuppgiften. Vårdgivaren ansvarar som vanligt för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården.

Undernäring kan vara sjukdomsrelaterad med eller utan inflammation eller icke sjukdomsrelaterad. Undernäring definieras som näringsrubbnings i form av brist på näringsämnen och uppträder ofta i kombination med inflammationsdrivern katabolism i någon grad. Undernäring ökar risk för försämrad sårhäkning och infektioner. Undernäring kan också ge en minskad muskelmassa vilket ökar risken för fallskador och funktionsnedsättningar. Även den psykiska hälsan kan försämrats. Undernäring är inte alltid synlig utan kan även förekomma vid övervikt och fetma.

FSMP ska endast användas när lägre steg på nutritionsåtgärders-trappan inte ger önskad effekt. Mer att läsa om nutritionsvårdsprocessen finns [här](#).

I nutritionsvårdsprocessen ordinerar nutritionsbehandling vilken kan bestå av FSMP. *Ordination* innebär angivelse av sort, mängd och eventuell tidsbegränsning för behandling. För att kunna tillgodose ordination behöver *beställning* av produkt göras. Ordination och beställning kan göras separat, exempelvis att regionen ordinerar och kommunen beställer. I region Östergötland kan endast dietist eller läkare *förskriva* nutritionsprodukter vilket innebär kombinerad ordination och beställning.

Riktlinje Region Östergötland

Behörighet och ansvarsfördelning

Förskrivning kräver en god kunskap om produkter, deras innehåll och vad som är lämpligt för den enskilde att använda (1). I Region Östergötland har dietist samt läkare förskrivningsrätt av FSMP och nutritionstillbehör för vuxna 18 år och äldre. Vid förskrivning

till barn har barnläkare förskrivningsrätt samt de dietister som har uppdrag mot barnklinik och innehar relevant kompetens inom området. Sjuksköterska har i vissa fall behörighet att förskriva nutritionstillbehör (2). Förskrivning av nutritionprodukt görs av den enhet som vårdar orsak till nutritionrelaterade besvär. Primärvård kan både initiera och överta behandling med nutrition produkter.

Förskrivning av nutritionprodukt görs inte från regionen till personer som bor på särskilt boende med helpension däremot kan regionen ordinera nutritionprodukt som boendet köper in.

Det är verksamhetschef som ansvarar för att behörig förskrivare har rätt kompetens. Behörighet till förskrivningsportal söks av verksamhetschef via Region Östergötlands Stöd- och Serviceportal.

Tillvägagångssätt

För personer i eget boende/boendeform som inte inkluderar matkostnad exempelvis servicelägenhet förskriver dietist eller läkare från regionen nutrition produkter. En förskrivning omfattar vanligtvis högst tre uttag. Varje uttag avser beräknad förbrukning av produkter under en månad. Endast upphandlade produkter får förskrivas. Om behov utanför avtal finns kontaktas produktansvarig eller inköpsenheten för eventuellt tillägg i avtal. FSMP och tillbehör förskrivs enbart i regionens portal. Distribution sker till personens hem. Undantag görs för förskrivning till personer med skyddad identitet, där förskrivning görs via sjukhusens kök. Förskrivning av FSMP görs endast till de som är folkbokförda i Östergötlands län. Om en person hemmahörande i annan region vistas i Östergötland och har behov av FSMP, tas kontakt med ansvarig dietist i hemregionen för överrapportering. Egenavgiften för vuxna över 18 år är reglerat enligt [avgiftsbestämmelser](#) (3).

Dokumentation

Förskrivning av kosttillskott och sondnäring ska dokumenteras i Cosmic under sökordet ”Förskrivning av livsmedel för särskilda näringsändamål”. Där anges:

- mängd förskrivna produkter med fullständigt produktnamn
- förpackningsstorlek
- antal uttag

Förskrivningen åtgärds kodas med KVÅ-kod DVO25 under sökordet Diagnos.

Riktlinje i kommun för personer på boende med helpension

Behörighet och ansvarsfördelning

Sjuksköterska i samråd med annan omvårdnadspersonal ansvarar för bedömning av nutritionstatus och behov av åtgärder inklusive eventuella nutrition produkter. Sjuksköterska eller erfaren undersköterska på SÄBO beställer produkterna från upphandlade leverantörer.

Kommunen eller privata vårdgivare via SÄBO står för kostnad för produkterna. När sjuksköterska rådgör med regiondietist debiteras inte personen för ett vårdbesök.

Det är verksamhetschef som ansvarar för att den som ordinerar och beställer nutrition produkter har den kompetens som krävs. Varje boende behöver en tydlig lokal rutin.

För personer som har sondmat beställs förbrukningsartiklar så som sköljspruta och pumpaggregat på samma sätt som nutritionsprodukt via boendet. Nasogastrisk sond och gastrostomiknapp beställs via vårdcentral eller specialistklinik och det bestäms vem som utför byte. Individuella variationer kan förekomma. Första byte från PEG till gastrostomiknapp eller gastrostomikateter görs alltid på sjukhus.

Tillvägagångssätt

Utsedd personal på boende beställer produkter enligt interna rutiner. Dietist från regionen kan rådfrågas kring åtgärd och eventuellt produktval. För person som från slutenvård har ordination på nutritionsprodukter beställer boendet enligt ordination.

Personer som bor på särskilt boende och betalar helpension och har behov av nutritionsprodukt ska få detta inkluderat i matkostnad. Boendet ansvarar för att beställa nutritionsprodukt som behövs. Detta gäller boende för äldre personer enligt 5 kap. 5 § SoL och personer som bor i bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § SoL, såväl permanent boende som korttidsboende.

Dokumentation

Dokumentation av typ och mängd av nutritionsprodukt som personen är ordinerad samt hur ordination följs journalförs i patientjournalen.

Riktlinje i kommun för personer utan helpension

För personer med kommunal omsorg men som bekostar egen mat gäller riktlinje för Region Östergötland och dietist i regionen förskriver nutritionsprodukt om behov bedöms finnas.

Förskrivning av sondmatpump

Vid förskrivning av sondmatpump ska alltid Medicinsk Teknik kontaktas via Stöd- och Serviceportalen oavsett personen boendeform.

Sondmatpump beställs via Stöd och Service av vårdpersonal. För pumpar i slutenvård ansvarar vårdavdelning. Pumpar som lämnar sjukhus behöver kunna spåras. Oavsett om de används på vårdboende eller eget hem ska vårdavdelning eller mottagning ha telefonkontakt med Stöd och Service för att personnummer ska registreras och kopplas till pumpen.

Vid tekniska problem eller felkoder på sondmatpump kontaktar vårdpersonal supporten direkt på telefon 0101036000. Detta gäller både personal i regionens verksamheter och personal vid vårdboenden. Telefonen är bemannad vardagar kl. 7:30-16:00

Referenser

1. Socialstyrelsen. 2020. Att förebygga och behandla undernäring, Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2023-3-8440.pdf>
2. Socialstyrelsen. 2024. Samlat stöd för patientsäkerhet.
<https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker-och-varnskador/varnskador/undernaring/>
3. Vårdhandboken. Nutrition.
<https://www.varhandboken.se/var-doch-behandling/nutrition/>

4. Socialstyrelsen. 2021. Socialstyrelsens föreskrifter om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården. SOSFS 2021:52
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2021-6-7503.pdf>
5. Region Östergötland. 2024. Avgifter i vården.
<https://vardgivare.regionostergotland.se/vgw/patientadministration/avgifter-i-varden>
6. Ansvar gällande nutritionsprodukter slutrapport 250323. Diarienummer 2025/20184. HandlingsID 2025.25822.